

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (πέμπτο τμήμα)
της 27ης Σεπτεμβρίου 1988 *

Στην υπόθεση 189/87,

που έχει ως αντικείμενο αίτηση του Bundesgerichtshof προς το Δικαστήριο, δυνάμει του πρωτοκόλλου της 3ης Ιουνίου 1971, για την ερμηνεία από το Δικαστήριο της Συμβάσεως της 27ης Σεπτεμβρίου 1968, για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, με την οποία ζητείται, στο πλαίσιο της διαφοράς που εκκρεμεί ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου μεταξύ του

Αθανασίου Καλφέλη, γουνοποιού,

και

1) **Banque Schröder, Münchmeyer, Hengst και Cie**, ήδη υπό την επωνυμία HEMA, συμμετοχική εταιρία περιορισμένης ευθύνης, ομόρρυθμος εταιρία υπό εκκαθάριση,

2) **Banque Schröder, Münchmeyer, Hengst International SA**, Λουξεμβούργο,

και

3) **Ernst Markgraf**, γενικού πληρεξουσίου της τράπεζας Schröder, Münchmeyer, Hengst και Cie, Φραγκφούρτη,

η έκδοση προδικαστικής αποφάσεως ως προς την ερμηνεία του άρθρου 5, παράγραφος 3 και του άρθρου 6, παράγραφος 1, της Συμβάσεως της 27ης Σεπτεμβρίου 1968,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γερμανική.

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πέμπτο τμήμα)

συγκείμενο από τους G. Bosco, πρόεδρο τμήματος, U. Everling, Y. Galmot, R. Joliet, και F. A. Schockweiler, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: M. Darmon
γραμματέας: B. Pastor, υπάλληλος διοικήσεως

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που κατέθεσαν:

- ο Αθανάσιος Καλφέλης, εκπροσωπούμενος από το δικηγόρο Harald Aderhold,
- η γερμανική κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον Christof Bömer,
- η ιταλική κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον avvocato dello Stato, Oscar Fiumara,
- η βρετανική κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον H. R. L. Purse, επικουρούμενο από τον M. C. L. Carpenter,
- η κυβέρνηση του Λουξεμβούργου, εκπροσωπούμενη από τον commissaire du gouvernement près la Bourse, Yves Mersch, επικουρούμενο από τον Nicolas Decker,
- η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τον Jörn Pipkorn μέλος της νομικής της υπηρεσίας, επικουρούμενο από το δικηγόρο Wolf-Dietrich Krause-Ablass,

έχοντας υπόψη την έκθεση για την επ' ακροατηρίου συζήτηση και κατόπιν της προφορικής διαδικασίας της 5ης Μαΐου 1988,

αφού άκουσε το γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 15ης Ιουνίου 1988,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Με Διάταξη της 27ης Απριλίου 1987, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 16 Ιουνίου 1987, το Bundesgerichtshof υπέβαλε, δυνάμει του πρωτοκόλλου της 3ης Ιουνίου 1971 για την ερμηνεία από το Δικαστήριο της Συμβάσεως της 27ης Σεπτεμβρίου 1968, για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές και υποθέσεις (στο εξής: η « Σύμβαση »), δύο προδικαστικά ερωτήματα ως προς την ερμηνεία των άρθρων 5, παράγραφος 3, και 6, παράγραφος 1, της Συμβάσεως.
- 2 Τα ερωτήματα αυτά ανέκυψαν στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ του Αθανασίου Καλφέλη, αφενός, και της τράπεζας Schröder, Münchmeyer, Hengst και Cie, με έδρα τη Φραγκφούρτη, της τράπεζας Schröder, Münchmeyer, Hengst International SA, θυγατρικής της πρώτης, με έδρα το Λουξεμβούργο και του Ernst Markgraf, γενικού πληρεξουσίου της πρώτης, αφετέρου.
- 3 Από τον Μάρτιο του 1980 μέχρι τον Ιούλιο του 1981 ο Καλφέλης συνήψε με την τράπεζα που εδρεύει στο Λουξεμβούργο, μέσω της τράπεζας της Φραγκφούρτης και με τη μεσολάβηση του γενικού πληρεξουσίου της τελευταίας, χρηματιστηριακές πράξεις όψεως και προθεσμίας επί αργύρου και κατέβαλε προς το σκοπό αυτό 334 868, 52 DM στην τράπεζα του Λουξεμβούργου. Οι προθεσμιακές πράξεις κατέληξαν συνολικά σε ζημία. Ο Καλφέλης ζητεί με την αγωγή του από τους καθών, ως εις ολόκληρον οφειλών, την καταβολή 463 019,08 DM προσφυζιμένων κατά τους τόκους. Στηρίζει την αγωγή του στην εκ συμβάσεως ευθύνη, λόγω παραβάσεως της υποχρεώσεως ενημερώσεως, στην ευθύνη εξ αδικοπραξίας, βάσει των συνδυασμένων διατάξεων του άρθρου 823, παράγραφος 2, του BGB (γερμανικού αστικού κώδικα) και των άρθρων 263 του StGB (γερμανικού ποινικού κώδικα) και του άρθρου 826 του BGB, καθόσον οι εναγόμενοι του προκάλεσαν ζημία με τις αντικείμενες στα χρηστά ήθη ενέργειές τους. Στηρίζει, επίσης, την αγωγή του στον αδικαιολόγητο πλουτισμό επειδή οι συμβάσεις που αφορούν προθεσμιακές χρηματιστηριακές πράξεις, όπως οι προθεσμιακές πράξεις επί αργύρου, δεν δεσμεύουν τους συμβαλλομένους, δυνάμει των επιτακτικών διατάξεων του γερμανικού δικαίου και είχε, κατά συνέπεια, τη δυνατότητα να ζητήσει επιστροφή των ποσών που είχε καταβάλει.
- 4 Δεδομένου ότι η τράπεζα Schröder, Münchmeyer, Hengst International SA αμφισβήτησε, σε όλα τα στάδια της διαδικασίας, την αρμοδιότητα των γερμανικών δικαστηρίων, το Bundesgerichtshof αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα ερωτήματα:

« 1) α) Το άρθρο 6, παράγραφος 1, της Συμβάσεως έχει την έννοια ότι πρέπει να υφίσταται συνάφεια μεταξύ των αγωγών κατά των διαφόρων εναγομένων;

β) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο πρώτο ερώτημα: η απαιτούμενη για την εφαρμογή του άρθρου 6, παράγραφος 1, συνάφεια μεταξύ των αγωγών κατά των διαφόρων εναγομένων υφίσταται όταν μεταξύ των αγωγών υπάρχει η κατ' ουσία ταυτότητα ιστορικής και νομικής αιτίας (απλή ομοδικία) ή πρέπει να γίνει δεκτή ύπαρξη συνάφειας μόνο όταν η από κοινού εκδίκαση και η έκδοση κοινής αποφάσεως κρίνεται επιβεβλημένη προκειμένου να αποφευχθεί η έκδοση αντιφατικών αποφάσεων σε περίπτωση χωριστής εκδικάσεως των υποθέσεων (π. χ. στις περιπτώσεις αναγκαστικής ομοδικίας);

2) α) Ο όρος “ αδικοπραξία ” του άρθρου 5, παράγραφος 3, της Συμβάσεως πρέπει να ερμηνευθεί αυτοτελώς βάσει της εν λόγω Συμβάσεως, ή πρέπει να ερμηνεύεται κάθε φορά βάσει του εφαρμοστέου δικαίου (*lex causae*), όπως αυτό καθορίζεται από το ιδιωτικό διεθνές δίκαιο του κράτους στο οποίο ανήκει το επιληφθέν δικαστήριο;

β) Το άρθρο 5, παράγραφος 3, της Συμβάσεως παρέχει για αγωγές που αφορούν αξιώσεις εξ αδικοπραξίας, εκ συμβάσεως ή εξ αδικαιολογήτου πλουτισμού, συντρέχουσα δικαιοδοσία λόγω συνάφειας και για αξιώσεις που δεν προέρχονται εξ αδικοπραξίας; »

5 Στην έκθεση για την επ' ακροατηρίου συζήτηση αναπτύσσονται διεξοδικώς τα πραγματικά περιστατικά, η κοινοτική κανονιστική ρύθμιση και οι παρατηρήσεις που κατατέθηκαν στο Δικαστήριο. Τα στοιχεία αυτά της δικογραφίας δεν επαναλαμβάνονται κατωτέρω παρά μόνο καθ' όσον απαιτείται για τη συλλογιστική του Δικαστηρίου.

Επί του πρώτου ερωτήματος

6 Το πρώτο ερώτημα που υπέβαλε το Bundesgerichtshof αφορά, κατ' ουσία, το αν για την εφαρμογή του άρθρου 6, παράγραφος 1, της Συμβάσεως πρέπει να υφίσταται

συνάφεια μεταξύ των διαφόρων αγωγών του ιδίου ενάγοντος κατά των διαφόρων εναγομένων και, σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως, τί είδους πρέπει να είναι η συνάφεια αυτή.

- 7 Δυνάμει του άρθρου 2 της Συμβάσεως τα πρόσωπα που έχουν την κατοικία τους στο έδαφος συμβαλλόμενου κράτους, με την επιφύλαξη των διατάξεων της εν λόγω Συμβάσεως, « ενάγονται ενώπιον των δικαστηρίων του κράτους αυτού, ανεξάρτητα από την ιθαγένειά τους ». Ωστόσο, στον τίτλο II, τμήμα 2 της Συμβάσεως προβλέπονται « ειδικές βάσεις διεθνούς δικαιοδοσίας », δυνάμει των οποίων ο εναγόμενος που έχει την κατοικία του στο έδαφος συμβαλλόμενου κράτους μπορεί να εναχθεί σε άλλο συμβαλλόμενο κράτος. Μεταξύ των ειδικών αυτών βάσεων διεθνούς δικαιοδοσίας περιλαμβάνεται εκείνη που προβλέπει το άρθρο 6, παράγραφος 1, σύμφωνα με το οποίο ένα πρόσωπο μπορεί να εναχθεί « αν υπάρχουν πολλοί εναγόμενοι, ενώπιον του δικαστηρίου της κατοικίας ενός από αυτούς ».
- 8 Πρέπει να τονιστεί ότι η Σύμβαση καθιερώνει την αρχή της διεθνούς δικαιοδοσίας των δικαστηρίων του κράτους της κατοικίας του εναγομένου και ότι η δικαιοδοσία που προβλέπει το άρθρο 6, παράγραφος 1, συνιστά εξαίρεση από την εν λόγω αρχή. Συνεπώς, η εξαίρεση αυτή πρέπει να διαμορφωθεί κατά τέτοιο τρόπο ώστε να μη θίγει την ίδια την ύπαρξη της αρχής.
- 9 Αυτό θα μπορούσε να συμβεί αν ο ενάγων είχε τη δυνατότητα να ασκεί αγωγή στρεφόμενη κατά περισσότερων εναγομένων με μοναδικό σκοπό να αποσπάσει ένα από τους εναγομένους αυτούς από τη δικαιοδοσία των δικαστηρίων του κράτους της κατοικίας του. Όπως προκύπτει από την έκθεση που κατάρτισε η επιτροπή εμπειρογνομόνων που επεξεργάστηκε το κείμενο της Συμβάσεως (ABl. C 59 της 5.3.1979, σ. 1), η δυνατότητα αυτή πρέπει να αποκλειστεί. Επιβάλλεται προς τούτο να υφίσταται συνάφεια μεταξύ των αγωγών που στρέφονται κατά καθενός των εναγομένων.
- 10 Συνεπώς, προκειμένου να διασφαλιστεί, στο μέτρο του δυνατού, η ισότητα και η ομοιομορφία των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων που προκύπτουν από τη Σύμβαση για τα συμβαλλόμενα κράτη και τα ενδιαφερόμενα πρόσωπα, το είδος της συνάφειας αυτής πρέπει να καθοριστεί κατά τρόπο αυτοτελή.
- 11 Πρέπει, σχετικώς, να τονιστεί ότι στην προαναφερθείσα έκθεση, που κατάρτισε η επιτροπή εμπειρογνομόνων, αναφέρεται ρητώς, προς δικαιολόγηση του άρθρου 6, παρά-

γραφος 1, η μέριμνα αποτροπής του ενδεχομένου εκδόσεως, στα συμβαλλόμενα κράτη, αποφάσεων ασυμβιβάστων μεταξύ τους. Η ίδια μέριμνα ενέπνευσε στην εν λόγω Σύμβαση το άρθρο 22, το οποίο ρυθμίζει τις περιπτώσεις συναφών αγωγών που έχουν ασκηθεί ενώπιον δικαστηρίων διαφόρων συμβαλλομένων κρατών.

- 12 Συνεπώς, ο κανόνας του άρθρου 6, παράγραφος 1, εφαρμόζεται όταν οι ασκούμενες κατά των διαφόρων εναγομένων αγωγές είναι συναφείς κατά το χρόνο ασκήσεώς τους, όταν δηλαδή υπάρχει συμφέρον να εξεταστούν και να κριθούν από κοινού προκειμένου να αποφευχθούν λύσεις που θα μπορούσαν να είναι ασυμβίβαστες αν οι υποθέσεις εκρίνοντο χωριστά. Στα εθνικά δικαστήρια εναπόκειται να κρίνουν, σε κάθε περίπτωση, αν συντρέχει η προϋπόθεση αυτή.
- 13 Πρέπει, συνεπώς, να δοθεί ως απάντηση στο πρώτο ερώτημα ότι για την εφαρμογή του άρθρου 6, παράγραφος 1, της Συμβάσεως πρέπει να υφίσταται μεταξύ των διαφόρων αγωγών, που ασκεί ο ίδιος ενάγων κατά διαφόρων εναγομένων, συνάφεια ώστε να υπάρχει συμφέρον να κριθούν από κοινού προκειμένου να αποφευχθούν λύσεις που θα μπορούσαν να είναι ασυμβίβαστες εάν οι υποθέσεις εκρίνοντο χωριστά.

Επί του δευτέρου ερωτήματος

- 14 Το δεύτερο ερώτημα του Bundesgerichtshof αφορά, κατ' ουσίαν, το αν η έννοια της « ενοχής εξ αδικοπραξίας ή οιονεί αδικοπραξίας », όπως χρησιμοποιείται στο άρθρο 5, παράγραφος 3, της Συμβάσεως των Βρυξελλών, πρέπει να ερμηνευθεί κατά τρόπο αυτοτελή, ή σύμφωνα με το εφαρμοστέο εθνικό δίκαιο και εάν, σε περίπτωση αγωγής που στηρίζεται, σωρευτικώς, επί της ευθύνης εξ αδικοπραξίας, της μη εκπληρώσεως συμβατικής υποχρεώσεως και του αδικαιολογήτου πλουτισμού, το αρμόδιο, δυνάμει του άρθρου 5, παράγραφος 3, δικαστήριο, μπορεί να κρίνει τα κεφάλαια της εν λόγω αγωγής που δεν στηρίζονται σε ενοχές εξ αδικοπραξίας.
- 15 Σ' ό,τι αφορά το πρώτο σκέλος του ερωτήματος, πρέπει να τονιστεί ότι η έννοια της « ενοχής εξ αδικοπραξίας ή οιονεί αδικοπραξίας », χρησιμοποιείται ως κριτήριο για τον καθορισμό του πεδίου εφαρμογής ενός από τους κανόνες ειδικών βάσεων διεθνούς δικαιοδοσίας που έχει τη δυνατότητα να επικαλεσθεί ο ενάγων. Όπως έχει ήδη αποφανθεί το Δικαστήριο σχετικά με την έννοια της « διαφοράς εκ συμβάσεως », που

χρησιμοποιείται στην πρώτη παράγραφο του άρθρου 5 (βλέπε τις αποφάσεις της 22ας Μαρτίου 1983 στην υπόθεση 34/82, Peters, Συλλογή 1983, σ. 987 και της 8ης Μαρτίου 1988 στην υπόθεση 9/87, SPRL Arcado και SA Haviland, Συλλογή 1988, σ. 1539), λαμβανομένου υπόψη του σκοπού και της γενικής οικονομίας της Συμβάσεως, επιβάλλεται, προκειμένου να διασφαλιστεί κατά το μέτρο του δυνατού η ισότητα και η ομοιομορφία των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων που απορρέουν από τη Σύμβαση για τα συμβαλλόμενα κράτη και τα ενδιαφερόμενα πρόσωπα, να μην ερμηνευθεί η έννοια αυτή ως απλή παραπομπή στο εσωτερικό δίκαιο του ενός ή του άλλου από τα εμπλεκόμενα κράτη.

- 16 Συνεπώς, η έννοια της ενοχής εξ αδικοπραξίας ή οιονεί αδικοπραξίας πρέπει να θεωρηθεί ως αυτοτελής έννοια που πρέπει να ερμηνευθεί κατ' εφαρμογή της Συμβάσεως, λαμβανομένων κυρίως υπόψη της οικονομίας και του σκοπού της, προκειμένου να διασφαλιστεί πλήρως η αποτελεσματικότητά της.
- 17 Για να διασφαλιστεί ενιαία λύση σε όλα τα κράτη μέλη πρέπει να γίνει δεκτό ότι η έννοια της « ενοχής εξ αδικοπραξίας ή οιονεί αδικοπραξίας » περιλαμβάνει κάθε απαίτηση με την οποία τίθεται ζήτημα ευθύνης του εναγομένου και δεν αφορά « διαφορές εκ συμβάσεως », κατά την έννοια του άρθρου 5, παράγραφος 1.
- 18 Πρέπει, συνεπώς, να δοθεί ως απάντηση στο πρώτο σκέλος του ερωτήματος ότι η έννοια της ενοχής εξ αδικοπραξίας ή οιονεί αδικοπραξίας, του άρθρου 5, παράγραφος 3, της Συμβάσεως, πρέπει να θεωρηθεί ως έννοια αυτοτελής που περιλαμβάνει κάθε απαίτηση με την οποία τίθεται ζήτημα ευθύνης του εναγομένου και δεν αφορά « διαφορές εκ συμβάσεως » κατά την έννοια του άρθρου 5, παράγραφος 1.
- 19 Σε ό,τι αφορά το δεύτερο σκέλος του ερωτήματος, πρέπει να παρατηρηθεί, όπως ήδη τονίστηκε ανωτέρω, ότι οι « ειδικές δωσιδικίες » που απαριθμούνται στα άρθρα 5 και 6 της Συμβάσεως συνιστούν αποκλίσεις από την αρχή της δικαιοδοσίας των δικαστηρίων του κράτους της κατοικίας του εναγομένου και, συνεπώς, πρέπει να ερμηνευθούν συσταλτικώς. Πρέπει, συνεπώς, να γίνει δεκτό ότι δικαστήριο που είναι αρμόδιο, δυνάμει του άρθρου 5, παράγραφος 3, να κρίνει το κεφάλαιο μιας αγωγής που στηρίζεται σε ενοχή εξ αδικοπραξίας δεν είναι αρμόδιο να κρίνει τα υπόλοιπα κεφάλαια της ίδιας αγωγής που δεν στηρίζονται σε ενοχές εξ αδικοπραξίας.

- 20 Καίτοι παρουσιάζει μειονεκτήματα το να κρίνονται οι διάφορες πλευρές της ίδιας διαφοράς από διαφορετικά δικαστήρια, πρέπει να τονιστεί, αφενός μεν, ότι ο ενάγων έχει πάντοτε τη δυνατότητα να προβάλλει το σύνολο των απαιτήσεων του ενώπιον του δικαστηρίου της κατοικίας του εναγομένου, αφετέρου δε, ότι το άρθρο 22 της Συμβάσεως επιτρέπει, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, στο δικαστήριο που επελήφθη πρώτο να κρίνει το σύνολο της διαφοράς, εφόσον υφίσταται συνάφεια μεταξύ των αγωγών που ασκήθηκαν ενώπιον διαφορετικών δικαστηρίων.
- 21 Πρέπει, συνεπώς, να δοθεί ως απάντηση στο δεύτερο σκέλος του ερωτήματος ότι το δικαστήριο που είναι αρμόδιο, δυνάμει του άρθρου 5, παράγραφος 3, να κρίνει το κεφάλαιο μιας αγωγής που στηρίζεται σε ενοχή εξ αδικοπραξίας δεν είναι αρμόδιο να κρίνει τα υπόλοιπα κεφάλαια της ίδιας αγωγής που δεν στηρίζονται σε ενοχές εξ αδικοπραξίας. »

Επί των δικαστικών εξόδων

- 22 Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν οι κυβερνήσεις της Ιταλικής Δημοκρατίας, του Ηνωμένου Βασιλείου, της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας και του Μεγάλου Δουκάτου του Λουξεμβούργου, καθώς και η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, που υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, δεν αποδίδονται. Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης το χαρακτήρα παρεπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων.

Για τους λόγους αυτούς

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πέμπτο τμήμα),

κρίνοντας επί των ερωτημάτων που του υπέβαλε το Bundesgerichtshof με διάταξη της 27ης Απριλίου 1987 αποφαινεται:

- 1) Για την εφαρμογή του άρθρου 6, παράγραφος 1, της Συμβάσεως πρέπει να υφίσταται μεταξύ των διαφόρων αγωγών, που ασκεί ο ίδιος ενάγων κατά διαφόρων εναγο-

μένων, συνάφεια ώστε να υπάρχει συμφέρον να κριθούν από κοινού προκειμένου να αποφευχθούν λύσεις που θα μπορούσαν να είναι ασυμβίβαστες εάν οι υποθέσεις εκρίνοντο χωριστά.

- 2) α) Η έννοια της ενοχής εξ αδικοπραξίας ή οιοσδήποτε αδικοπραξίας, του άρθρου 5, παράγραφος 3, της Συμβάσεως, πρέπει να θεωρηθεί ως έννοια αυτοτελής που περιλαμβάνει κάθε απαίτηση με την οποία τίθεται ζήτημα ευθύνης του εναγομένου και δεν αφορά « διαφορές εκ συμβάσεως » κατά την έννοια του άρθρου 5, παράγραφος 1.
- β) Το δικαστήριο που είναι αρμόδιο, δυνάμει του άρθρου 5, παράγραφος 3, να κρίνει το κεφάλαιο μιας αγωγής που στήριζεται σε ενοχή εξ αδικοπραξίας δεν είναι αρμόδιο να κρίνει τα υπόλοιπα κεφάλαια της ίδιας αγωγής που δεν στηρίζονται σε ενοχές εξ αδικοπραξίας. »

Bosco

Everling

Galmot

Joliet

Schockweiler

Δημοσιεύτηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 27 Σεπτεμβρίου 1988.

Ο γραμματέας

Ο πρόεδρος του πέμπτου τμήματος

J.-G. Giraud

G. Bosco